

Stanko Košir,
B's'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê,
Slovar rutarške in srenške govornice,

Rute: samozaložba, januar 1997

Jožica Škofic

Članek prinaša predstavitev knjige *B's'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê*, avtorja Stanka Koširja, ki jo je v samozaložbi izdal leta 1997. Namenja jo »!.../ vsem, ki našega narečja in življenja v vasi ne poznajo ali so ga pozabili, pa jim je žal. Skratka, vsem ljubiteljem kulturne dediščine. /.../«¹

Kratkemu *Uvodu* na str. 4 (in predgovoru univ. prof. dr. Slobodana Grobelnika na str. 3) sledi Nekaj pojasnil na str. 5–6, nato pa *B's'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê* – Slovar rutarške in srenške govornice na str. 7–99. Na str. 100–106 je poglavje *Mav slovnice* – Nekaj slovnice, na str. 107–132 pa *Ta drugo* – Ostalo.

Avtor se je odločil za precej nenavadno predstavitev besedja govora svojega domačega kraja. Besedne vrste predstavlja ločeno (Glagolê – glagoli, str. 9–34, Samostáln'čê – samostalniki, str. 35–65, Pr'dev'ncê – pridevniki, str. 66–86, Zaimcê – zaimki, str. 87–90 (posebej osebne in svojilne zaimke na str. 91), Števniki, str. 92, Prislovi, str. 93–97, Pr'dloje – predlogi in Vezni, str. 98, Velelniki in Nekaj neobičajnih medmetov, str. 99) – v okviru posameznih »poglavij« pa so besede (ne dovolj urejeno) razvrščene po abecedi narečnih iztočnic.

Tudi narečni **zapis** (»!.../ Pri zapisovanju, ki je trajalo desetletja, sem skušal biti dosleden /.../«² si je avtor ustvaril sam in ga nekoliko pojasnjuje v uvodu: znak ' mu nadomešča izpuščeno črko – kar uresničuje zelo nedosledno (včasih mu ta znak verjetno označuje tudi srednji polglasnik, npr. *co pr'p'ljátê (-ê) – pripeljati*, str. 12), črka ē označuje široki e, črka ê označuje glas med e in a, črke ć, ś, ź označujejo reflekse mehčanih mehkonebnikov itd. Zapisi e za ozki e, o za ozki o, ō za široki o, í za dolgi naglašeni i, ā za verjetno kratki, nekoliko oslabei a (npr. *askārácítê sê (-ê) – razkoračiti se*, str. 10), i, v, r itd. niso pojasnjeni v uvodu. Zapis je v slovarju zelo nedosleden – nekatere besede nimajo označenega naglasa (npr. *adkritê (-ê) – sneti pokrivalo, odkriti skrivnost*, str. 9), ali imajo označenega različno npr. na u (npr. *aškūrtatê (-a) – prirezati, ostriči*, str. 11, toda *búcatê (-a) – zbadati, bosti*, str. 12, toda *bučatê (-a) – bučati, brenčati*, str. 12). Bilo bi prav, da bi avtor v uvodu vsaj na kratko prikazal glasoslovno ravnino predstavljenega govora.

¹ *Stanko Košir*, *B's'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê*, str. 4.

² Prav tam, str. 4.

Avtor se je odločil, da bo poleg osnovne oblike besed namesto običajne 1. osebe ednine sedanjika pri glagolu, roditelja ednine pri samostalniku, ženskega in srednjega spola imenovalnika ednine pri pridevniku poleg osnovne oblike glagola (nedoločnik) navajal v oklepaju ob besedi še končnico 3. osebe ednine (npr. *striče (-ê) – striči; stritê (-i) – povreči (krava, ovca), storiti nekaj, sum tê (-ê) – sumiti; sv'njátê (-a) – svinjati*, vse na str. 26), ob samostalniku v imenovalniku ednine pa je v oklepaju nedosledno končnica/končaj imenovalnika množine, ni pa npr. oznake za spol itd. (npr.: *abnj'k (-čê) – pokrov za posodo; abód (-ê) – oboj, obloga, oklep; abrám'nca – naramnica; ačí – oči; akú – oko; av's – oves* itd., vse na str. 35); pridevniki so večinoma zapisani v moškem spolu ednine (»/.../ pretežno v določeni obliki /.../«, str. 6), npr. *vrájman – posrečen*, včasih tudi kar v ženskem spolu ednine, npr. *vrêca (-e, -ê, -o) – vroča*, redki pridevniki imajo v oklepaju zapisano tudi kako drugo obliko, npr. *vsed'n (-a, -ê) – vseden, podan, posedn, seseden*, kar po avtorjevem pojasnilu na str. 6 lahko razumemo kot končnici za ženski spol ednine (-a) in ženski spol dvojine in včasih tudi množine (-ê) (vsi primeri na str. 82). Med zaimki, ki so predstavljeni tako, da so posamezni skloni zaimkov zapisani in prevedeni posebej (zaimek *kateri* je tako zapisan 7-krat pod črko Ć in 10-krat pod črko H), abecedirani pa so kar skupaj s predlogi, s katerimi se rabijo (npr. vrstni red: *soj'h – svojih, s toj'm – s tvojim, s htêr'm – s kakim, s hčêr'm – s katerim, s ta (stara) – s to* itd. na str. 89 pod črko S), avtor navaja tudi druge besedne vrste, npr. predloge, prislove, pridevnike, pomožni glagol biti v različnih oblikah (*j' – je* (str. 87), *majčknó – malenkost, mih'n – majhen, m'd – med, n'č – nič, nčêr – nikjer* (str. 88), *pr'vašč'h – pri vaških* (str. 89), veznike (*k' – ko, ki*) in celo besedne zveze (*kam tê vlečê – kam nameravaš*, str. 88); med osebni zaimki na str. 91 je navedena tudi vsa spregatev glagola biti v sedanjiku in prihodnjiku, med svojilnimi zaimki (nekateri so na isti strani zapisani celo večkrat) so navedeni tudi nekateri stranski skloni osebnih zaimkov..., med prislovi so navedeni tudi predlogi (npr. *k – k*, str. 94), vezniki (*pa – pa, po*, str. 95, *s'j – saj* str. 96), členki (npr. *lê – le, nák – ne*, str. 94).

V poglavju Mav slovnice – Nekaj slovnice je z nekaj primeri predstavljeno stopnjevanje pridevnika in spreganje glagolov ter »spregatev« (str. 101) – sklanjanje nekaterih zaimkov (med njimi tudi pridevnika lahek), sklanjatev samostalnikov (mož, pek, peč, perutnica, perut, mesto, kolo) in sklanjatev števnik.

Zanimivo je poglavje Ta drugo – Ostalo, kjer je predstavljeno besedje različnih pomenskih skupin: Poklici, Gradbeni objekti, Kako je izgledala notranjost teh objektov, Material, ki se rabi za streho, Oprema nekaj v (hiši, kamrah, črni kuhinji, v novih kuhinjah), Posoda, Razno nekaj in danes, Še vedno se rabi, Hrana, Kmečko orodje in pripomočki, Orodje ročnih delavcev, Ostalo (orodja), Drevesa, Pridelki, Cvetje (tudi material za kurjavo), Živali, Živalice, ptice, mrčes (v to poglavje so se vrinila tudi poimenovanja nekaterih poklicev, rokodelcev, športnikov, športne opreme), Mere, uteži in lesena posoda (tudi obleka in obutev), Človek (tudi s podatki o zaznamovanosti rabe).

Avtor Stanko Košir je v delo *B's'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê* zagotovo vložil zelo veliko truda in energije, veliko svojega časa (»/.../ dolga desetletja /.../«³) in še več svoje volje, da bi ohranil »/.../ stara izročila za poznejše rodove! /.../«⁴. Tega njegovega hotenja smo zagotovo lahko veseli tudi jezikoslovci, na katere se obrača univ. prof. dr. Slobodan Grobelnik v predgovoru: »/.../ Morda bi bilo prav, da bi jezikoslovci namenili več pozornosti temu in drugim podobnim delom. /.../«⁵. Koširjevo delo (in druga podobna dela) so za domačine, katerih govor se tako predstavlja, zelo zanimivo branje – prav zato pa so jim avtorji odgovorni za to, kako govor (ali le njegovo besedje) predstavijo. Zbiranje narečnega besedja ni lahko delo – to vemo vsi, ki smo se takega dela kdaj resno lotili. Še zahtevneje pa je zbrano gradivo ustrezno/strokovno zapisati in slovarsko predstaviti. Prav tu pa je srž problema zbiranja in zapisovanja slovenskega narečnega besedja. Ljudje, kot je Stanko Košir, ki vneto in (po svoji moči in znanju) skrbno zapisujejo narečno besedno bogastvo in svoje delo želijo tudi predstaviti javnosti, ga ohraniti v knjigi, bi se morali (naj bi se imeli možnost) o svojem delu posvetovati s strokovnjaki – jezikoslovci, dialektologi, leksikologi. Tako bi tovrstna dela imela ne le ljubiteljsko, ampak tudi strokovno vrednost, v njih bi mogli iskati in najti (brez dodatnega preverjanja) zanimive in točne podatke tudi različni strokovnjaki (dialektologi, etimologi, etnologi...). Ljubiteljski zbiralci narečnega besedja torej potrebujejo pomoč jezikoslovcev – a tudi jezikoslovci, ki se ukvarjamo s slovenskimi narečji, smo veseli sodelovanja zbiralcev, saj sami ne bomo nikoli mogli zapisati vsega, zanimivo narečno besedje pa izginja, kot se spreminja svet, ki ga z njim lahko ubesedimo.

³ Prav tam, str. 4.

⁴ Prav tam, str. 4.

⁵ Prav tam, str. 3.